

KANÁRCI

Vojtěch Balcar

3. místo
Havlovské aktovky
Soutěž o nejlepší původní krátkou divadelní hru
podle hry Václava Havla
2020

Divadelní fakulta JAMU ve spolupráci s
The Václav Havel Library Foundation v New Yorku

Postavy

Strýček:

Host:

Marta:

Ruben:

Pokoj bez oken, pouze jeden malý světlík nad jedinými dveřmi, které vedou na schodiště ven. Místnost je pěkně vybavená: stůl se židlemi, pohovka, skříň, všude spousta různých drobností a útulností, součástí je i malá bylinková zahrádka v květináčích. Nábytek po pokoji je neuspořádaný a rozházený, jakoby se někdo snažil marně něco chytit. Na stole stojí otevřená klec.

Na vrchu skříně sedí kos. Marta a Ruben stojí na druhé straně pokoje a velmi opatrně se k němu blíží. Ruben nespouští z kosa oči a naznačuje Martě, aby mu podala židli. Marta mu ji opatrně donáší. Ruben postaví židli vedle skříně, pomalu na ni vyleze, a když je nahore, rychle chytí kosa.

Ruben: Mám ho! Mám ho! Chytil jsem ho!

Marta: Ještě že tak! Kolikrát jsem ti to říkala, ať si dáváš pozor.

Ruben: Já si dával!

Marta: Jak to, že ti teda uletěl?

Ruben: *(Zavírá kosa do klece)* Musel se mi vysmýknout, když jsem mu sypal zrní.

Marta: Mohlo se mu něco stát! Strýček nám kladl na srdce, ať ho z té klece nepouštíme.

Ruben: *(Rovná nábytek zpátky)* Já vím...

Marta: Ještě by se mu mohlo něco stát!

Ruben: Já vím.

- Marta:** Víš, kolik je nebezpečí tady ve světě pro takového kanárka? Mohlo na něj něco spadnout. Nebo do něčeho mohl narazit.
- Ruben:** Já vím!
- Marta:** *(Ukazuje na okénko)* A co kdyby vylítl tudy pryč! *(Ruben naprosto zamrzne)* Už jednou se nám to stalo. Kdo ví, co s ním bylo... *(Praští Rubena)*
- Ruben:** Tak promiň, no! Myslíš, že jsem to chtěl? A vůbec... Uklidni se. Za chvíli má přijít Strýček.

Marta a Ruben poklízí místnost, ptačí klec dávají stranou, po chvíli Marta začne chystat občerstvení. Nálada se celkově začíná uklidňovat. Z venku se ozve příjíždějící auto. To zastavuje, jsou slyšet dvoje kroky blížící se ke dveřím. Když ruch venku Marta a Ruben zaslechnou, urychlují své přípravy, upravují se, a když uslyší odemykání dveří, staví se vedle sebe, aby oddaně přivítali příchozí. V otevřených dveřích se objevuje Strýček, muž staršího věku, přísného, zato však velmi laskavého vzezření.

- Strýček:** Bud'te zdráva, dítko moje.
- Ruben:** Vítejte, Strýčku, už jsme na vás čekali.
- Marta:** Posad'te se, Strýčku. Dáte si něco? Udělala jsem mátový čaj.
- Strýček:** Děkuji vám, děti moje. Ale to jistě počká.
- Marta:** Máte pro nás něco nového?
- Ruben:** Marto!
- Marta:** Co?
- Strýček:** Někoho jsem vám přivedl. *(Volá ven)* Už můžete, kolego!

Do místnosti vstupuje Host, muž středního věku, velmi inteligentního vzezření.

- Host:** Dobré odpoledne.
- Marta:** *(Nechápavě se podívá na Strýčka)* Cože?

- Strýček:** *(Nakloní se k Hostovi)* Kolego, oni neznají takové dělení času.
- Host:** To se tedy omlouvám. To jsem nevěděl.
- Strýček:** Stalo se, co teď naděláme, že. Nuže kolego, dovolte mi, abych vám představil svá dítka milovaná: Martu a Rubena.
- Marta:** Těší mě.
- Ruben:** Já jsem Ruben.
- Strýček:** *(Hostovi)* Posadte se. *(Martě a Rubenovi)* Tady můj kolega se přišel podívat, jak se vám tu výborně daří.
- Ruben:** Je to tak! Máme se tu opravdu výborně! Strýček nám to tady dal, abychom to tu obhospodařovali a spravovali. No nevede se nám tu krásně? Já bych rád sem ještě dodal dvě židle, jednu sem a druhou támhle do rohu. Možná by se sem hodilo ještě něco na stěnu, co říkáte? A Marta by zase chtěla ušít ještě nějaké polštáře a deky k zútulnění. Takže až Strýček nebude mít tolik práce a až na nás bude mít zase někdy víc času, doufám, že nám zase něco pěkného vyrobí. Vid', Marto! *(Marta se celou dobu udiveně dívá na Hosta)* Marto?
- Marta:** *(Vyrušená)* Cože? Jo, ano. Nechcete se podívat na to, co jsem už ušila?
- Host:** Jistě a velice rád.
- Marta:** Pojd', Rubene. Pomůžješ mi?
- Ruben:** To to nezvládneš sama?
- Marta:** Já bych asi potřebovala podržet židli, abych nepadla.
- Ruben:** Proč bys padala, prosím tě.
- Marta:** Prostě proto... Rubene – prosím.
- Ruben:** Tak pojd'... *(Jdou ke skříni, na které se nachází polštáře. Zatímco pro ně jdou, Strýček tiše něco vysvětluje Hostovi)*
- Marta:** *(Nenápadně k Rubenovi)* Víš... Já jen nevěděla, že je ještě někdo jako Strýček?
- Ruben:** Tak teď to víš.

- Marta:** Já jen... Tebe to vůbec nepřekvapilo?
- Ruben:** Jak by mě to asi mohlo nepřekvapit. Tak dělej! Ale vlastně je to logické, že mu s tím asi někdo bude pomáhat. Vždyť my jsme taky dva.
- Marta:** Myslíš, že jich je víc?
- Ruben:** Těžko říct... Ale tím se vůbec nemá smysl zabývat. Pojd' už... *(Vrací se ke stolu za Strýčkem a Hostem, za ním jde Marta s polštáři a dekou)*
- Marta:** *(Podává Hostovi polštáře a deku)* Podívejte...
- Host:** Hezké.
- Marta:** Tenhle jsem zrovna dodělala. A tady je na něm náš kanárek!
- Host:** Kanárek?
- Ruben:** Víte, Strýček nám donesl kanárka. Měli jsme před tím tedy ještě jednoho, ale ten se někde ztratil.
- Host:** Ale... vždyť... není žlutý...

Marta a Ruben na něj nechápavě koukají. Strýček je uveden do rozpaků. Ticho.

- Strýček:** Rubene, Marto, co kdybyste našemu hostovi ukázali vaši malou zahrádku?
- Marta:** Ano, pane! Pojd'te se podívat!
- Ruben:** Marta je na to moc hrdá, pane.
- Marta:** Tady máme meduňku, mátu, kopřivu, nějaké jahody, tymián, břízu, bazalku, ...
- Host:** Břízu?
- Ruben:** Ano, pane! Té se daří obzvlášť dobře. Může se vám zdát sice malá, ale na svůj druh je to přímo obrovský kus!
- Host:** *(Strýčkovi)* Ale to přece není bříza?
- Strýček:** *(Snaží se tu poznámku přejít)* Něco jsem Vám dovezl, dítko moje.

Marta: Opravdu?

Ruben: To jste nemusel, Strýčku.

Marta: To jste si vůbec nemusel dělat škodu.

Ruben: Jste na nás příliš hodný!

Marta: A co to je?

Ruben: Marto!

Strýček: Ale prosím vás, je to mé potěšení. Hned jsem s tím zpátky. Zatím se pěkně postarejte o našeho hosta. *(Odchází pryč)*

Marta: Jistě, Strýčku. Dáte si čaj, pane?

Host: Děkuji, rád.

Ruben: Mohu se vás na něco zeptat, pane?

Host: Ptejte se.

Ruben: Kdo vy vlastně jste?

Host: *(Pobaven)* Jak to myslíte?

Ruben: Jakože... Jak to říct... Marto?

Marta: Já bych se zeptala, jako kdo jste vy, jestliže my jsme děti našeho Strýčka?

Host: Děti Strýčka?

Marta: Ano! Tedy ne jako, že by nás Strýček porodil nebo něco takového. Je to spíš takové obrazné označení. Myslím tím, že to tady Strýček pro nás uchystal, abychom tady mohli být šťastní.

Host: Aha. Už chápu. No já jsem něco jako kolega vašeho „Strýčka“, jak mu říkáte.

Ruben: *(Martě)* Jak jako kolega?

Host: S profesorem pracujeme na jednom experimentálním sledování vlivu blahobytu na život krys. V rámci diskuzí o etice tohoto pokusu se dostal

ke své práci mimo univerzitu a musím říct, že zaujala moji pozornost. Neřekl bych, že s jeho postupy úplně souhlasím, dokonce si myslím, že je to od něho spíš nelidské. Ale zase musím uznat, že tento projekt znám pouze teoreticky. Takže ho nemůžu úplně odsoudit. Chtěl jsem se proto s vámi setkat.

Marta: *(Rubenovi)* Já asi úplně nerozumím, o čem mluví.

Host: Říkal jsem si taky, že je to od něho dost nezodpovědné, vzhledem k jeho věku.

Ruben: Jak to myslíte?

Host: No já jen, že profesor už není v nejlepším věku, a kdo ví, co by se mu mohlo stát. Třeba onemocní a nemusel by přijít.

Marta: Ale co to říkáte? Strýček přijde každý den! Proč by to mělo být jinak? Prostě to tak je. Jakože ze semínka roste rostlinka. Nevidím důvod, proč by neměl přijít.

Host: Mohl by taky odejít navěky. Věk by na to měl.

Ruben: Ale to je největší nesmysl, jaký jsem kdy slyšel. Kam by Strýček chodil?

Host: Vy se nebojíte smrti?

Marta: Čeho?

Host: No úplného konce.

Ruben: Co to vymýšlíte, pane? Strýček to zařídil tak, aby žádný konec nebyl!

Host: Vždyť i ty vaše rostliny v támhle těch květináčích přece někdy zvadnou.

Marta: No to sice ano, ale člověk přeci není nějaká kytka.

Pauza.

Host: No nic. Omlouvám se, jestli jsem vás nějak rozrušil. Rozhodně to nebylo mým záměrem. Jsem zkrátka jen zvědavý, jak tady žijete, jak myslíte... Chci říct, že jsem opravdu překvapen, jak se vám daří. Ale... přesto si říkám... nikdy vás nezajímalo, jak to vypadá venku?

Ruben: Venku?

Host: *(Nechápe)* No ano. Venku...

Marta: Kde jako venku?

Host: No mimo tuhle místnost.

Marta: Jak to myslíte „místnost“?

Ruben: Marto, vždyť je to kolega Strýčka, ten musí vědět, co je mimo tenhle svět.

Marta: To je pravda! Pane, pokud to není nějaké tajemství, co je mimo svět?

Host: Mimo tenhle pokoj? Co to je za otázku? Co by tam bylo. Všechno. No třeba les.

Ruben: Co je les?

Host: *(Nechápavě)* No takové velké uskupení stromů...

Ruben: Co je strom?

Host: To myslíš vážně?

Marta: Rubene, nebuď hloupý! Co si o nás pán pomyslí! Víš přece, co je strom.

Ruben: Opravdu?

Marta: No! Vždyť nám ho Strýček kdysi sem donesl!

Ruben: Opravdu?

Marta: Počkej... *(Jde dozadu ke květináčům s drobnými rostlinkami a přináší jednu Rubenovi)*

Ruben: Ahá! Jistě.

Host: Ale to není strom.

Marta: Co to říkáte za hlouposti?

Ruben: Co když on neví, co je strom?

Host: Co to je za nesmysl, že nevím, co je strom? Každý přece ví, co je strom!

Ruben: To asi ano. Kromě vás...

Host: Strom je prostě taková vysoká rostlina!

Marta: *(Pobavená)* No ano!

Host: Ale já myslím vysoká! Jakože vyšší než vy, a o hodně!

Ruben: To vůbec nedává smysl. To by se sem nevešlo!

Host: A je to ze dřeva! Jako tahle židle, stůl nebo támhleta skříň.

Marta: Není vám špatně, pane? Nechcete si lehnout? Kdo kdy viděl, že by židle rostli v květináči? To je přece absolutní nesmysl. Židle se přece vyrábí z takových dřevěných prken.

Host: A ty jsou z čeho?

Ruben: Ze dřeva. Vy jste ji neposlouchal?

Host: Jistě, že ze dřeva, ale kde se to dřevo vzalo?

Ruben: No Strýček ho přinesl.

Host: A kde ho vzal ten váš „Strýček“? To se z ničeho nic vytvořilo prkno?

Marta: Uklidněte se, pane. Proč by ne? Přejde mi to stejně pravděpodobné, jakože by mohly existovat nějaké ještě vyšší „stromy“ ze kterých se nějakým kouzlem vytvoří prkno. Napijte se radši čaje, to vás uklidní. Nemůžete také věřit všemu, co vám někdo poví.

Host: Cože?

Marta: No je to pravda. To se mi taky jednou stalo. To je vám taková veselá příhoda. Já vám ji povím!

Host: To je teď ale úplně nepodstatné!

Marta: Jednou mi Ruben říkal, že kdyby Strýček chtěl, mohl by nám donést kanárka žlutého, žlutého třeba jako tenhle polštář. Já tomu vůbec nechtěla věřit, ale Ruben dokáže být tak přesvědčivý! A když se nám pak ten bývalý kanárek ztratil, prosila jsem Strýčka, jestli bychom nemohli dostat nového, ale žlutého, že by to tady bylo takové veselejší.

A tehdy se mi Ruben tuze smál, protože si to celé vymyslel! Vid', Rubene! To bylo vtipné!

- Ruben:** Marta je hodně důvěřivá, pane. Ale ono jí to snad přejde.
- Marta:** Takže máme zase nového normálního kanárka. *(Pauza)*
- Host:** Ale kanárci jsou žlutí!
- Ruben:** To je nesmysl, pane! Kdo to kdy viděl, žlutého kanárka.
- Host:** Tohle vypadá jako nějaký kos!
- Ruben:** Nedělejte si z nás legraci, pane.
- Marta:** Opakovaný vtip už není vtipem.
- Host:** No to je pravda! Takže byste měli s touhle komedií přestat!
- Ruben:** Na co si to tady hrajetel!
- Marta:** Jestli si myslíte, že vám na ty vaše povídačky naletíme, vybral jste si na to špatné lidi!
- Strýček:** *(Vrací se s krabicí, hádka se rozplyne v dusnou atmosféru)* Děti moje, sice mi to chvíli trvalo, ale už jsem zpátky. *(Hostovi)* Stalo se něco?
- Host:** Ne... Co by se mělo dít.
- Strýček:** Dobrá... Takže Marto, donesl jsem ti tady nějakou látku, abys mohla sít zase nějaké polštáře, Taky vím, že se ti daří pěstování bříz a že bys chtěla další, takže jsem ti tady zase nějakou dovezl. *(podává jí květináč s petrželí)*
- Marta:** Děkuji vám mockrát, Strýčku! Víím, přesně kam si ji zasadím! *(Na Hosta)* Hned vedle té PRVNÍ břízy.
- Strýček:** To jsem rád, že z toho máš takovou radost. A pro Rubena, tady mám nějaká prkénka.
- Ruben:** Nemusel jste si dělat škodu, Strýčku. Ale budou se skvěle hodit na tu židli támhle do rohu. Všichni totiž víme, *(na Hosta)* že židle nerostou ze země.

- Strýček:** A tady jsem vám přinesl ještě takové malé cennosti, abyste viděli, jak moc vás má váš Strýček rád. *(Vytahuje krabici lesklých papírků)*
- Marta:** No né! Strýčku! To vás muselo stát námahy!
- Ruben:** Něco tak krásného jsem ještě neviděl!

Marta a Ruben si odnáší své dárky dozadu, Strýček a Host zůstávají sami v popředí.

- Strýček:** Proč na vás tak divně koukali, když dostali tu břízu a prkna?
- Host:** Protože dostali petržel a dřevo ze stromů! Opravdových stromů!
- Strýček:** Uznávám. Není mi úplně milé, že jim musím občas lhát, ale je to přeci jen pro jejich dobro...
- Host:** Jak pro jejich dobro?
- Strýček:** Vždyť víte, že jsou tady, abych je mohl chránit. Já to s nimi myslím nejlépe, jak mohu! Víte, co by je čekalo venku? Tady jsou v bezpečí. Jenže člověku občas něco vyklouzne, zmíní něco jen tak mimo řeči a oni se vždycky na to upnou a pak jim to má člověk shánět. Bříza, bříza. Řekněte mi, jak sem mám dostat břízu! Tak jsem donesl petržel a jsou spokojení. Copak se jejich život nějak zásadně změní, když nebudou mít petržel za břízu?
- Host:** Vždyť je tohle úplně na hlavu! Vy je tady držíte zamčené a vykládáte jim takové nesmysly.
- Strýček:** Asi by bylo lepší, kdybyste odešel.
- Host:** Asi by bylo lepší, kdybyste je pustil ven.
- Strýček:** Já věděl, že vás sem vůbec nemám brát. Jak byste to vy mohl pochopit, zrovna vy! Přišel jste sem, jen abyste dehonestoval moji práci, moje úsilí, moje dobrodiní!
- Host:** Takže teď jsem ještě já ten špatný!
- Ruben:** Co se děje, Strýčku?
- Strýček:** Nic se neděje, jen pan kolega je už na odchodu.

Host: Dobře, jak chcete. Já půjdu.

Strýček: To bude asi nejlepší.

Host: Jdu ven! Z téhle betonové kobky.

Ruben: Co tím myslíte?

Host: Takhle se prostě žít nedá! Nikdo nemá právo držet kanárky v kleci, profesore.

Marta: O čem to mluvíte?

Host: Tohle je k nevydržení! Potřebuju se zase normálně nadechnout čerstvého vzduchu. Takže děkuji, Marto, za čaj a Vám, pane, za pozvání, odcházím. Rubene, těšilo mě.

Ruben: Na shledanou.

Host: Doufám, že na shledanou. *(Odchází, ticho)*

Ruben: Strýčku?

Strýček: Ať si jde!

Pauza.

Marta: Co je za těmi dveřmi?

Strýček: Pojdte ke mně, dítko moje. Posadte se. Musím se vám přiznat. V něčem má pravdu. Venku je víc než, co je tady.

Marta: Strýčku...

Strýček: Ano, zatajil jsem vám to, ale já vás chtěl jen ochránit. Venku to není jako tady. Venku je spousta nebezpečí. Venku jsou všichni jako on. Tady se nemusíte ničeho bát.

Ruben: Vždyť se tu máme krásně, vid', Marto!

Strýček: Prosím vás, zapomeňte na ty jeho výmysly! Já se o vás postarám. Jen hlavně nechtějte jít ven! Jen o to vás prosím!

- Marta:** Jistě strýčku. Stejně to byl zvláštní pán.
- Ruben:** *(Začíná se smát)* Třeba tvrdil, že venku rostou židle ze země.
- Marta:** A kanárci že jsou prý žlutí.
- Strýček:** Vidíte, jak je hloupý? A o toho kanárka se pečlivě starejte, mé děti, nepouštějte ho z té klece, aby se mu taky nic nestalo.
- Ruben:** Na nás se můžete spolehnout, Strýčku.
- Marta:** My uděláme, co je správné!
- Strýček:** Já vím, že u vás jsem se neměl čeho strachovat. Jste hodná, má dívka.
- Marta:** Dáte si ještě čaj, Strýčku?
- Strýček:** Ne – ne, Marto, moc ti děkuji, ale už budu muset jít. Musím udělat ještě spoustu práce. Na toho dnešního pána zapomeneme a budeme žít zase jako dřív!
- Ruben:** Už vůbec nevím, kdo tu byl.
- Strýček:** Mám z vás radost. Uvidíme se zase zítra. Třeba vám zase něco donesu. Co říkáte na dalšího kanárka, aby tomu prvnímu nebylo smutno?
- Ruben:** Ano!
- Marta:** Ne! *(Ruben a Strýček se na ni udiveně podívají)* Tedy... Chtěla jsem říct, proč ne? Jenomže zatím nám jeden stačí, ne, Rubene?
- Ruben:** Marto, co to říkáš?
- Marta:** Neříkám, že bych dalšího nechtěla. Nebo snad ano? Ne! Nic takového neříkám. Ale ta klec by pro dva byla malá. Nemyslíte?
- Ruben:** Proč by? Je velká až dost...
- Marta:** Vážně? Mně přijde trochu stísněná. Nebo se mi to jenom zdá? Já jen... vždyť my máme tak velký pokoj a on má tak malou klíčku. Chudák se v ní musí tísnit.
- Ruben:** Je pro něj tak akorát, Marto. K čemu by mu byla jiná?

- Strýček:** Marta má asi pravdu. Seženu vám někdy i větší klec a pak vám přinesu i kanárka.
- Marta:** Výborně! Mějte se krásně, strýčku. Nechcete jahody na cestu?
- Strýček:** Ne, děkuji. Už opravdu musím.
- Ruben:** Na shledanou, strýčku.

Strýček odchází, nastává ticho, klid. Ruben se nechápavě podívá na Martu a jde sklízet. Marta sklopí oči a bere do ruky šití. Pauza.

- Ruben:** Co to jako mělo být!
- Marta:** Co?
- Ruben:** To s tím kanárkem!
- Marta:** Já nevím... *(Pauza)* Já si jen říkala, že ten pán měl možná pravdu.
- Ruben:** To nemyslíš vážně. *(Bere si polštář a deku a lehá si na pohovku)*
- Marta:** Já nevím... Co když opravdu venku... Já myslela... Co kdybychom odešli?
- Ruben:** Co to blábolíš! Víš, co jsi slíbila Strýčkovi!
- Marta:** Já vím... *(Pauza)* Jenom... Ten kanárek nechce taky být zavřený v té kleci.
- Ruben:** Jak to víš?
- Marta:** Vždyť se z ní pořád snaží uletět.
- Ruben:** To s tím určitě nemá nic společného.
- Marta:** A co když to ani není kanárek. Co když je všechno jinak? Co když venku skutečně čeká opravdový svět?
- Ruben:** To jsou jen hloupá co kdyby náhodou.
- Marta:** Ale co když...

Ruben: Přece by nám Strýček nelhal...

Pauza.

Marta: Já vím.

Ruben: Snad už budeš mít rozum.

Marta: Určitě.

Ruben: Marto...

Marta: Ano, Rubene, budu rozumná!

Ruben: Ty jsi tak důvěřivá...

Marta: Já vím... A ty jsi ten rozumný. Běž si lehnout.

Ruben: Jdu. Dobrou noc.

Marta: Dobrou.

Ruben: Ty nejdeš spát?

Marta: Já ještě doklidím.

Ruben: Marto!

Marta: Já vím... Budu rozumná.

Ruben: Tak pak zhasni.

Marta: Určitě. Dobrou noc.

Ruben usíná, Marta chvíli postává, poté bere židli a staví ji pod světlík nade dveřmi, ze kterého proudí světlo. Přesvědčí se, že Ruben už opravdu spí, a světlík otevírá. Bere klec, vyndá kosa a pouští ho světlíkem.

KONEC